

Sygn. akt IV CSK 531/15

POSTANOWIENIE

Dnia 17 czerwca 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jan Górowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Zbigniew Kwaśniewski

SSN Anna Owczarek

w sprawie z wniosku E. Spółki Akcyjnej w G.
przy uczestnictwie R.S. i L.S.
o stwierdzenie nabycia służebności przez zasiedzenie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 17 czerwca 2016 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy
od postanowienia Sądu Okręgowego w E.
z dnia 6 marca 2015 r.,

oddala skargę kasacyjną i wnioski uczestników o przyznanie kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

E. S.A. we wniosku z dnia 2 sierpnia 2011 r. wniosła o stwierdzenie, że nabyła przez zasiedzenie najpóźniej z dniem 1 lutego 2009 roku służebność gruntową odpowiadającą służebności przesyłu, obciążającą nieruchomości uczestników L. S. i R. S. położoną w W., stanowiącą działkę o numerze ewidencyjnym 125/7, dla której V Wydział Ksiąg Wieczystych Sądu Rejonowego w O. prowadzi Księgę Wieczystą nr [...] w zakresie niezbędnym do eksploatacji istniejących na tej nieruchomości urządzeń energetycznych w postaci linii średniego napięcia SN 15kV przebiegającej w przestrzeni nad działką na długości 274 m, opartej na trzech słupach pojedynczych.

Sąd Rejonowy w O. postanowieniem z dnia 29 października 2014 roku stwierdził, że E. nabyła przez zasiedzenie z dniem 30 września 1992 roku służebność gruntową odpowiadającą treści służebności przesyłu, polegającą na prawie trwałego korzystania - w zakresie wskazanym we wniosku - przez czas nieoznaczony z przedmiotowej nieruchomości i szczegółowo oznaczonej w opinii biegłego K. H. z dnia 30 września 2013 roku, stanowiącej integralną część tego orzeczenia.

Ustalił, że działka nr 125/7 położona w W. stanowiła początkowo własność Skarbu Państwa, a następnie była własnością małżonków W. i G. P., którzy aktem nadania numer 4127 z dnia 27 maja 1958 roku uzyskali prawo własności gospodarstwa rolnego składającego się z działek o ówczesnych numerach ewidencyjnych 4, 8, 39, 124, 106 (w tym przedmiotowej działki) o powierzchni 7,30 ha, położonego we wsi W. z tym, że wykonanie tego aktu nastąpiło z dniem 15 czerwca 1958 r.

W dniu 20 sierpnia 1975 roku uprawomocniła się decyzja Naczelnika Gminy Ł. nr 6040/24/75, na podstawie której Skarb Państwa przejął w zamian za rentę gospodarstwo rolne W. i G. P. bez budynków. W 1991 roku Skarb Państwa dokonał podziału tych gruntów rolnych, dla których prowadzona była Księga Wieczysta nr [...]; nowo powstałym działkom nadano numery 8/3, 39, 106/2, 106/3, 106/6, 106/11, 124/5, 124/4, 125/7, 66, 67. W czerwcu 1991 roku z Księgi wieczystej numer [...] została odłączona działka o numerze ewidencyjnym 125/7 i

założono dla niej Księgę Wieczystą numer [...], a następnie w dniu 26 czerwca 1991 roku Skarb Państwa sprzedał ją małżonkom L.S. i R. S.

W 1929 roku na nieruchomości o obecnym numerze 125/7 została wybudowana podstawowa linia energetyczna SN 15 kV relacji O. – M., którą najpóźniej od początku 1930 roku, nastąpił przesył energii przez te urządzenia elektroenergetyczne. W 1957 roku poprzednik prawny wnioskodawcy dokonał przebudowy tej linii ze zmianą trasy i wykonaniem dodatkowych powiązań. Modernizacja tej linii, polegająca na wymianie izolatorów i słupów, bez zmiany trasy linii została przeprowadzona również przez poprzednika prawnego E. SA w 1990 roku. Z uwagi na przebudowę linii ze zmianą trasy w 1957 roku przesył energii elektrycznej przez wskazane urządzenia posadowione na działce 125/7 we wsi W. nastąpił najpóźniej od dnia 1 stycznia 1958 roku, kiedy to właścicielem przedmiotowej nieruchomości był Skarb Państwa.

Od tej pory pracownicy poprzedników prawnych wnioskodawcy korzystali z działki nr 125/7 w zakresie posadowienia i korzystania z urządzeń przesyłowych usytuowanych na tej nieruchomości. W przeważającej części rośnie na niej zwarty las sosnowy. Uczestnicy nie wytaczali powództw o nakazanie usunięcia urządzeń elektroenergetycznych należących do E. znajdujących się na ich nieruchomości.

Zarządzeniem Ministra Energetyki z dnia 31 grudnia 1952 roku o nr 0/113, zmienionym zarządzeniem Ministra Górnictwa i Energetyki z dnia 28 lutego 1958 roku nr 23 utworzone zostało przedsiębiorstwo państwowe Zakład E. O. Następnie zarządzeniem Ministra Górnictwa i Energetyki z dnia 25 listopada 1958 roku nr 233 powyższe przedsiębiorstwo zostało połączone z Zakładami E. O.P., z którego zarządzeniem Ministra Przemysłu z dnia 16 stycznia 1989 roku nr 48/ORG/89 zostało wyodrębnione przedsiębiorstwo państwowe Zakład E. O. w O. Zarządzeniem Ministra Przemysłu z dnia 09 lipca 1993 roku nr 203/Org/93 przedsiębiorstwo państwowe Zakład E. O. w O. zostało przekształcone w jednoosobową spółkę Skarbu Państwa - Zakład E. Spółkę Akcyjną w O. Następnie doszło do połączenia spółki E. i Zakładu E. Spółki Akcyjnej w O. Podmiotem przejmującym była E. G. Spółka Akcyjna w G. Spółka ta od 2005 roku działała pod firmą K. E. Spółka Akcyjna z siedzibą w G. Potem K. E. Spółka Akcyjna została

przekształcona w Spółkę Akcyjną E. Wtedy jedynym akcjonariuszem spółki był Skarb Państwa.

Sąd pierwszej instancji w rozważaniach z odwołaniem się do judykatury między innymi podniósł, że przez okres, gdy w ręku jednego właściciela znajdowały się grunty (przez które przebiegały linie) oraz urządzenia posadowione na nich znajdujące się na stanie środków trwałych przedsiębiorstw państwowych (poprzedników prawnych zainteresowanego), tj. od 1957 roku (daty przebudowy linii ze zmianą trasy) do dnia 15 czerwca 1958 roku (daty orzeczenia o wykonaniu aktu nadania), nie mógł biec termin zasiedzenia (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2009 roku, I CSK 495/08, LEX nr 511975).

Zauważył także, że w uchwale składu siedmiu sędziów - zasadzie prawnej - z dnia 18 czerwca 1991 roku, III CZP 38/91 (OSNC 1991, nr 10-12, poz. 118), wyjaśniono, że „uwłaszczenie” przedsiębiorstw państwowych w odniesieniu do budynków, innych urządzeń i lokali znajdujących się na tych gruntach nastąpiło z dniem 5 grudnia 1990 r. na podstawie ustawy z dnia 29 września 1990 roku o zmianie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (Dz.U. Nr 79, poz. 464, dalej „u.z.u.g.w.n.”), a co do innych składników majątkowych (w prawo własności) na podstawie ustaw określających ustrój majątkowy państwowych osób prawnych. Uznał, że poprzednik prawny wnioskodawcy uzyskał posiadanie, w zakresie wykorzystywania urządzeń przesyłowych, usytuowanych na należącej obecnie do uczestników nieruchomości w dobrej wierze.

Wyraził między innymi pogląd, że władztwo wykonywane przez wnioskodawcę i jego poprzedników prawnych na nieruchomości uczestników w stosunku do osób trzecich odpowiadało zakresowi służebności gruntowej przesyłu i polegało na wzniesieniu na gruncie trwałych i widocznych urządzeń do dostarczania energii elektrycznej oraz na korzystaniu z nich w tym celu. Było zatem wykonywane „dla siebie” w zakresie i w sposób, jaki odpowiadał służebności gruntowej przesyłu.

Wiedza poszczególnych właścicieli działki nr 125/7 na temat tych urządzeń wynikała ze świadomości pobudowania urządzeń elektroenergetycznych i fizycznej możliwości stwierdzenia obecności tych urządzeń (art. 292 k.c.). Te widoczne elementy stanowiły jednocześnie wystarczającą podstawę do ustalenia przez

właściciela „zachodzenia” stanu ingerencji w prawo własności poprzez posadowienie na jego nieruchomości urządzeń przesyłowych (por. np. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 25 maja 1999 roku, SK 9/98, OTK 1999, nr 4, poz. 78; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 stycznia 2006 roku, III CSK 38/05, OSP 2006, nr 10, poz. 114). Podkreślił, że uczestnicy mieli świadomość, iż na ich nieruchomości znajdują się urządzenia przesyłowe należące do wnioskodawcy i nie podjęli żadnych kroków prawnych zmierzających do ich usunięcia, przed wystąpieniem z wnioskiem o ustanowienie służebności przesyłu.

Zwrócił uwagę, że możliwe jest skrócenie terminu posiadania wymaganego do zasiedzenia służebności na podstawie art. 10 ustawy z dnia 28 lipca 1990 r. o zmianie ustawy - kodeks cywilny (Dz. U. Nr 55, poz. 321 ze zm., dalej: „nowela k.c.”) w zw. z art. 292 zd. 2 k.c. o okres korzystania z urządzeń „przesyłowych” przez przedsiębiorstwo państwowe w czasie, gdy nieruchomość, na której znajdowały się te urządzenia była przedmiotem własności osób fizycznych tj. w sprawie od dnia 15 czerwca 1958 roku do dnia 20 sierpnia 1975 roku – tj. o 17 lat 2 miesiące i 5 dni. Z tego względu ocenił, że termin zasiedzenia upłynął z dniem 30 września 1992 roku (5 grudnia 1990 roku + 2 lata 9 miesięcy i 25 dni).

Na skutek apelacji uczestników, Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 6 marca 2015 r. zmienił zaskarżone postanowienie i wniosek oddalił.

Zauważył, że w odpowiedzi na wniosek uczestnicy kategorycznie zanegowali okoliczności wskazywane na uzasadnienie żądania stwierdzenia zasiedzenia, co obligowało wnioskodawcę do wykazania wszystkich przesłanek prowadzących do zasiedzenia. Jego zdaniem, dokumenty przedstawione przez wnioskodawcę obrazują jedynie przekształcenia prawnopodmiotowe po jego stronie i wskazują na tworzenie kolejnych osób prawnych, natomiast nie wynika z nich, aby doszło do przeniesienia posiadania służebności. Wyraził pogląd, że samo uwłaszczenie przedsiębiorstwa państwowego elementami dotychczasowego mienia państwowego mocą ustawy o zmianie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości z dniem 5 grudnia 1990 r., nie jest wystarczające dla wykazania w jakiej ostatecznie dacie podmiot ten objął w posiadanie odpowiadające treści służebności przesyłu nieruchomości Skarbu Państwa.

Wskazując, że obecnie to właśnie wnioskodawca dokonuje przesyłu za pomocą urządzeń i linii znajdujących się na nieruchomości uczestników, o czym świadczy skierowanie przeciwko niemu wniosku o ustanowienie służebności, podniósł, iż zgodnie z art. 176 k.c. zaliczenie posiadania poprzednika jest możliwe, jeżeli podczas biegu zasiedzenia nastąpiło przeniesienie posiadania i wnioskodawca powinien wykazać, że po dniu 1 lutego 1989 r. nastąpiło przeniesienie posiadania urządzeń na rzecz wnioskującego - przedsiębiorstwa lub jego poprzednika (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2006 r., I CSK 11/05, LEX nr 181256). Wyraził pogląd, że przesłankę zastosowania art. 176 § 1 k.c. stanowi tylko stwierdzenie, że podczas biegu zasiedzenia nastąpiło przeniesienie posiadania.

Zwrócił między innymi uwagę, że każdorazowo w indywidualnych okolicznościach danej sprawy przedmiotem szczegółowych ustaleń i ocen sądu muszą być: status organizacyjno-prawny posiadacza (przedsiębiorstwa przesyłowego), jego kwalifikacja, jako państwowej osoby prawnej, zmiany relacji prawnych między Skarbem Państwa a przedsiębiorstwem państwowym, jednoosobową spółką Skarbu Państwa i spółką kapitałową prawa handlowego z udziałem Skarbu Państwa lub spółki Skarbu Państwa, sposób przeniesień posiadania między kolejnymi władającymi w zakresie odpowiadającym służebności nieruchomości obciążoną dla stwierdzenia dopuszczalności zaliczania posiadania wykonywanego przez przedsiębiorstwo przesyłowe. Podzielił wyrażony w judykaturze pogląd, że przeniesienie posiadania i praw do nieruchomości władnej (w sprawie odpowiednio: przedsiębiorstwa przesyłowego oraz jego części składowych w postaci sieci elektroenergetycznej - urządzeń i linii przesyłowych) rozciąga się na nieruchomość obciążoną w zakresie służebnego posiadania prowadzącego do nabycia prawa służebności przez zasiedzenie (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 10 lipca 2013 r., V CSK 320/12, LEX nr 1391372).

Podniósł, że chwila objęcia w posiadanie służebności to moment, gdy istnieje już władztwo faktyczne nad cudzą nieruchomością w zakresie służebności (połączenie corpus - fizycznego władztwa z animus - wolą posiadania dla siebie), a przedmiotem posiadania jest trwale i widoczne urządzenie. Skoro moment ten

mógł zaistnieć dopiero z chwilą rozejścia się praw właścicielskich Skarbu Państwa do nieruchomości i praw właścicielskich zakładu energetycznego do urządzeń przesyłowych - jako odrębnych osób prawnych - to uzyskując ewentualne posiadanie na cudzym gruncie w zakresie odpowiadającym treści służebności przesyłu zakład energetyczny powinien wiedzieć, że posiada i korzysta z urządzeń znajdujących się na cudzym gruncie (wówczas Skarbu Państwa) bez ustanowienia na jego rzecz prawa obciążającego grunt. Jednocześnie zauważył, że ustanowienie ograniczonego prawa rzeczowego na nieruchomości, jakim jest służebność gruntowa, czy służebność przesyłu, zgodnie z art. 245 § 2 k.c. wymaga oświadczenia właściciela nieruchomości złożonego w formie aktu notarialnego.

Wyraził zapatrywanie, że w doktrynie i orzecznictwie powszechnie przyjęta jest aktualnie restrykcyjna wykładnia dobrej wiary, zgodnie z którą dobra wiara oznacza stan psychiczny (mentalny) określonej osoby polegający na błędnym, ale usprawiedliwionym w danych okolicznościach mniemaniu o istnieniu prawa podmiotowego lub stosunku prawnego. Podniósł, że Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów tego Sądu, która ma moc zasady prawnej, z dnia 6 grudnia 1991 r., III CZP 108/91, OSNC 1992, nr 4, poz. 48), przesądził, iż osoba, która weszła w posiadanie nieruchomości na podstawie umowy mającej na celu przeniesienie własności, zawartej bez zachowania formy aktu notarialnego, nie jest samoistnym posiadaczem w dobrej wierze. Jego zdaniem, zasadę tę analogicznie powinno odnieść się do sytuacji wnioskodawcy. Nieuregulowanie po zmianach własnościowych kwestii korzystania ze spornych gruntów oznacza brak tytułu prawnego. Podniósł, że brak własnego tytułu uprawniającego do korzystania w zakresie służebności z cudzego gruntu wyłącza dobrą wiarę, gdyż powinno to wzbudzić poważne wątpliwości co do tego, czy posiadaczowi przysługuje prawo do korzystania z rzeczy w dotychczasowym zakresie i w rezultacie przyjął, iż w sprawie doszło do obalenia domniemania zawartego w art. 7 k.c.

Wyraził pogląd, że Sąd Rejonowy bezpodstawnie jako podstawę rozstrzygnięcia wskazał art. 10 noweli do k.c., gdyż weszła ona w życie dnia 1 października 1990 r., a w tej dacie w ogóle nie można było mówić o biegu terminu zasiedzenia, gdyż w świetle ustalonych faktów jego zdaniem termin zasiedzenia mógł rozpocząć bieg dopiero z dniem 5 grudnia 1990 r.

W skardze kasacyjnej wnioskodawca zarzucił naruszenie art. 6 k.c. w zw. z 7 k.c. w zw. z art. 172 § 1 k.c. w zw. z art. 176 §1 k.c. w zw. z art. 292 k.c., art. 339 k.c., w zw. z art. 340 k.c., w zw. z art. 341k.c., w zw. z art. 345 k.c. w zw. z art. 2 ust. 2 ustawy o zmianie u.g.g.w.n. przez ich błędną wykładnię lub ich bezpodstawne niezastosowanie oraz art. 172 § 2 k.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na wyrażeniu poglądu, iż w sprawie brak jest dobrej wiary i w konsekwencji nie ma zastosowania 20 letni termin zasiedzenia oraz zapatrywanie jakoby wnioskodawcę obciążał obowiązek wykazania, iż jego poprzednik prawny obejmując w posiadanie służebność działał w złej wierze, a także obrażę art. 233 § 1 w zw. art. 234 k.p.c. w zw. z art. 7 k.c. i art. 6 k.c. w zw. z art. 228 § 1 k.p.c., w zw. z art. 229 k.p.c., w zw. z art. 230 k.p.c. w zw. z art. 231 k.p.c. i art. 172 § 1 k.c. w zw. z art. 176 § 1 k.c. w zw. z art. 292 k.c. przez pominięcie domniemań konstruowanych przez prawo, a w szczególności domniemania dobrej wiary oraz domniemań faktycznych wynikających z faktów powszechnie znanych, tj. iż z uwagi na istniejący monopol na obszarze działania Przedsiębiorstwa Państwowego Z. E. w O., Skarb Państwa nie mógł przekazać innemu podmiotowi posiadania urzędzeń, oraz związanego z nimi posiadania służebności; art. 13 § 1 i § 2 k.p.c. w zw. z art. 387 §1 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 7 k.c. i art. 6 k.c. i art. 172 § 1 k.c. w zw. z art. 176 § 1 k.c. w zw. z art. 2 ust. 2 ustawy o zmianie u.z.u.g.g.w.n. w zw. z art. 292 k.c. przez zaniechanie wskazania jakie znacznie w przedmiotowej sprawie miało nabycie przez poprzedników prawnych wnioskodawcy własności urzędzeń elektroenergetycznych z mocy samego prawa i jakie ma to znaczenie dla oceny dobrej wiary. Wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na wstępie trzeba zauważyć, że skoro skarga kasacyjna została przyjęta do rozpoznania na posiedzeniu niejawnym, pomimo odmiennego żądania wnioskodawcy, to Sąd Najwyższy na przedsądzie ocenił, iż w sprawie nie występuje istotne zagadnienie prawne.

Trudność odniesienia się do każdego z zarzutów wynika z tego, że skarżący formułując je, niejednokrotnie poszczególnie, jego zdaniem, występujące uchybienia

odniósł jednocześnie do unormowań zawartych w prawie procesowym i materialnym. Przede wszystkim jednak skarżący przeoczył, że w literaturze i w judykaturze nie budzi wątpliwości pogląd, że zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. w postępowaniu kasacyjnym jest nieskuteczny (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 23 września 2005 r., III CSK 13/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 76 i z dnia 16 lutego 2007 r., II UZ 62/06, OSNP 2008, nr 5-6, poz. 84), a w piśmiennictwie dominuje zapatrywanie, iż w tym stadium procesu nie można z rezultatem pozytywnym dla skarżącego podnieść obrazy art. 228 § 1, art. 229 i art. 230 k.p.c.

Także w judykaturze przeważa zapatrywanie, że niedopuszczalne jest konstruowanie w skardze kasacyjnej zarzutów dotyczących domniemania faktycznego, gdyż stoi temu na przeszkodzie także unormowanie zawarte w art. 398² § 3 k.p.c. (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 21 lutego 2007 r., I CSK 428/06, LEX nr 348598; z dnia 11 stycznia 2007 r., II CSK 400/06, LEX nr 610076 i z dnia 6 listopad 2013 r., IV CSK 119/13, LEX nr 1421819). W każdym razie zarzuty naruszenia art. 228 § 1, art. 229, art. 230 i art. 231 k.p.c. nie mogły odnieść oczekiwanego przez skarżącego skutku z tego względu, że nie miały one wpływu – o czym poniżej - na wynik sprawy.

W judykaturze utrwalony jest pogląd, że obraza art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. może stanowić wyjątkowo usprawiedliwioną podstawę skargi kasacyjnej tylko wtedy, gdy uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie ma wszystkich koniecznych elementów, bądź zawiera tak kardynalne braki, które uniemożliwiają kontrolę kasacyjną (por. np. orzeczenia Sądu Najwyższego: z dnia 8 października 1997 r., I CKN 312/97, z 19 lutego 2002 r., IV CKN 718/00, z dnia 18 marca 2003 r., IV CKN 11862/00, z dnia 20 lutego 2003 r., I CKN 65/01, z dnia 22 maja 2003 r., II CKN 121/01, niepubl. i z dnia 10 listopada 1998 r., III CKN 792/98, OSNC 1999, nr 4, poz. 83). Zarzut ten okazał się nieskuteczny z tego względu, że skarżący nie powołał jako naruszonego art. 391 §1 k.p.c. i choć pisemne motywy zaskarżonego postanowienia zawierają braki, to nie uniemożliwiają one kontroli kasacyjnej oraz nie miały one wpływu na wynik sprawy.

Wskazać należy, że z przyczyn wskazanych w skardze kasacyjnej, choć częściowo trafne okazały się zarzuty obrazy art. 6, art. 7, art. 172 § 1 w zw. z art.

292 k.c. oraz z art. 2 ust. 2 ustawy u.z.u.g.g.w.n. (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2015 r., IV CSK 280/14, LEX nr 1660670 i z dnia 20 stycznia 2015 r., V CSK 26/14, LEX nr 1648193 i z dnia 4 lipca 2014 r., II CSK 551/13, OSNC 2015, nr 6, poz. 72), to nie uzasadniały one podstawy kasacyjnej określonej w art. 393³ pkt 1 k.p.c., gdyż zaskarżone postanowienie pomimo błędnego z punktu widzenia prawa materialnego uzasadnienia odpowiada prawu. Skarżący wprawdzie trafnie zarzucił, że Sąd Okręgowy nie wywiódł wniosków jurydycznych z nabycia przez poprzednika prawnego wnioskodawcy *ex lege* posadowionych na działce nr 127/7 urządzeń linii średniego napięcia SN 15kV, niemniej nie oznacza to, iż w okolicznościach sprawy zasiedzenie służebności mogło nastąpić.

Należy przypomnieć, że doliczenie posiadania poprzednika jest możliwe, jeżeli termin posiadania jeszcze biegnie. Okres posiadania po nabyciu przez posiadacza własności, czy służebności na tej podstawie jest z tego punktu widzenia obojętny. Skoro w okresie od 15 czerwca 1958 r. do 20 sierpnia 1975 r. obecna działka nr 127/7 stanowiła własność osób fizycznych, to przy przyjęciu dobrej wiary władającego wtedy przedmiotową linią energetyczną przedsiębiorstwa państwowego zasiedzenie służebności gruntowej obciążającej sporną nieruchomość o treści odpowiadającej służebności przesyłu nastąpiłoby na rzecz Skarbu Państwa z dniem 1 stycznia 1975 r., tj. z upływem dziesięcioletniego terminu biegnącego od dnia 1 stycznia 1965 r. (art. 172 § 1 k.c. w poprzednim brzmieniu w zw. z art. XLI § 1 i 2 p.w.k.c.). Niemniej jednak, jak wynika z ustaleń, działka obecnie uczestników ponownie stała się własnością Skarbu Państwa z dniem 20 sierpnia 1975 r, a zatem nawet gdyby powstała w drodze zasiedzenia wcześniej służebność ją obciążająca, z tą datą wygasłaby ona w następstwie konfuzji (art. 247 k.c.). Z tego względu trzeba zgodzić się z Sądem Okręgowym o tyle, że nowy termin zasiedzenia mógłby rozpocząć bieg dopiero z chwilą rozejścia się praw właścicielskich Skarbu Państwa do nieruchomości i praw właścicielskich zakładu energetycznego do urządzeń przesyłowych.

Zasiedzenie służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu może nastąpić tylko wtedy, gdy podmiot do którego przynależą urządzenia przesyłowe, nie dysponuje tytułem prawnym do korzystania w odpowiednim

zakresie z nieruchomości, która miałaby zostać obciążona. (por. np. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 8 kwietnia 2014 r., III CZP 87/13, OSNC 2014, nr 7-8, poz. 68). Istnienie takiego tytułu sprawia bowiem, że wykluczone jest stwierdzenie zasiedzenia służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu jak i ustanowienie takiej służebności.

Skoro działka 127/5 czasie przekształceń własnościowych przedsiębiorstw państwowych, na której były posadowione urządzenia linii energetycznej była własnością państwową, to w tamtym czasie Z. E. w O., mając w zarządzie te urządzenia, korzystał z tych działek w zakresie niezbędnym do ich eksploatacji w ramach konstrukcji jednolitej własności państwowej i wykonywał tylko uprawnienia należące do sfery mienia państwowego. Korzystanie to było więc oparte na odpowiednim tytule prawnym (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2008 r., II CSK 314/08, LEX nr 490513).

Z dniem 1 lutego 1989 r., zniesiono konstrukcję jednolitej własności państwowej, lecz nie spowodowało to jednak przekształcenia przysługujących państwowym osobom prawnym - z mocy kodeksu cywilnego i ustaw szczególnych - uprawnień do części mienia ogólnonarodowego, pozostających w ich zarządzie. Przekształcenie zarządu w odniesieniu do gruntów w prawo użytkowania wieczystego, a w odniesieniu do znajdujących się na tych gruntach budynków, innych urządzeń i lokali w prawo własności nastąpiło w dniu 5 grudnia 1990 r. na podstawie art. 2 ust. 1 i 2 u.z.u.g.g.w.n., natomiast w odniesieniu do innych składników majątkowych - również w prawo własności - przekształcenie dokonało się w dniu 7 stycznia 1991 r. na podstawie art. 1 pkt 9 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o zmianie ustawy o przedsiębiorstwach państwowych (Dz. U. z 1991 r., Nr 2, poz. 6, dalej: „u.z.p.p.”; por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 18 czerwca 1991 r., III CZP 38/91, OSNCP 1991, nr 10-12, poz. 118; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2015 r., IV CSK 514/14, LEX nr 1768878). Zauważyć też należy, że „uwłaszczenie” z mocy art. 2 ust. 1 i 2 u.z.u.g.g.w.n. stwierdzane było deklaracyjną decyzją wojewody albo zarządu gminy (por. art. 2 ust. 3 u.z.g.g.w.n.; zob. także art. 200 ust. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami, jedn. tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 1774 ze zm.), natomiast nabycie urządzeń z mocy

przepisów ustawy o zmianie ustawy o przedsiębiorstwach państwowych nie wymagało potwierdzenia żadną decyzją.

Urządzenia przesyłowe (linie energetyczne) są zbiorem rzeczy ruchomych, a nie jedną rzeczą złożoną. Urządzeń takich, wchodzących w skład przedsiębiorstwa, nie można zatem uznać za „znajdujące się na gruntach”, co do których państwowa osoba prawna, do której należało to przedsiębiorstwo, uzyskiwała prawo użytkowania wieczystego, gdyż nie były posadowione na tych właśnie gruntach, lecz na innych nieruchomościach. Szczególna sytuacja powstawała jednak, gdy w skład przedsiębiorstwa państwowej osoby prawnej wchodziły urządzenia przesyłowe posadowione na nieruchomościach stanowiących własność Skarbu Państwa w chwili wejścia w życie art. 1 pkt 9 u.z.p.p.

Będąc taką osobą przedsiębiorstwo państwowe, mając w swym zarządzie te urządzenia, miało jednocześnie tytuł prawny do korzystania z nieruchomości Skarbu Państwa w zakresie niezbędnym do ich eksploatacji. Jeżeli więc w ramach procesu uwłaszczenia państwowych osób prawnych następowało ich majątkowe usamodzielnienie, to należy przyjąć, że uwłaszczenie to skutkowało nie tylko przekształceniem przysługującego im zarządu urządzeń przesyłowych w prawo ich własności, ale też przekształceniem owego tytułu prawnego we właściwe prawo podmiotowe, uprawniające je do (dalszego) korzystania z nieruchomości będących własnością Skarbu Państwa, na których posadowione były przedmiotowe urządzenia. Byłoby bowiem całkowicie niezrozumiałe i nieuzasadnione, gdyby jakiś fragment władztwa państwowej osoby prawnej będącej przedsiębiorstwem państwowym nad gruntem państwowym, długotrwale wykonywany pod rządem zasady jednolitego funduszu własności państwowej, aprobowany przez Skarb Państwa oraz niezbędny do wypełniania zadań tego przedsiębiorstwa, lecz niemający charakteru cywilnego prawa podmiotowego ze względu na obowiązywanie tej zasady, nie został objęty uwłaszczeniem. Nie sposób przyjąć, aby wolą ustawodawcy było nakładanie na przedsiębiorstwa państwowe konieczności niezwłocznego zawierania ze Skarbem Państwa niezliczonych umów niezbędnych do fragmentarycznego korzystania z jego nieruchomości (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2015 r., IV CSK 514/14, LEX nr 1768878,

i postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 12 maja 2016 r., IV CSK 510/15 i z dnia 12 maja 2016 r., IV CSK 509/16 niepubl.).

Prawem powstającym w wyniku przekształcenia dotychczasowego tytułu do korzystania z nieruchomości państwowych w zakresie niezbędnym do eksploatacji uzyskanych na własność i posadowionych na tych nieruchomościach urządzeń – w ówczesnym stanie prawnym - była służebność gruntowa o treści odpowiadającej służebności przesyłu. Skoro bowiem możliwe było umowne nabycie albo zasiedzenie takiej służebności przed wejściem w życie przepisów art. 305¹ i nast. k.c., wprowadzających służebność przesyłu (por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2003 r., III CZP 79/02, OSNC 2003, nr 11, poz. 142, z dnia 7 października 2008 r., III CZP 89/08, Biuletyn SN 2008, nr 10, s. 8, z dnia 27 czerwca 2013 r., III CZP 31.13, OSNC 2014, nr 2, poz. 11), to mogła ona również powstać z mocy prawa jako rezultat uwłaszczenia państwowej osoby prawnej. Innymi słowy, z chwilą uzyskania własności urządzeń przesyłowych, posadowionych na nieruchomościach będących wówczas własnością Skarbu Państwa, przedsiębiorstwo państwowe uzyskiwało - z mocy prawa oraz jako prawo związane z własnością tych urządzeń i obciążające owe nieruchomości - służebność gruntową odpowiadającą treścią służebności przesyłu (za postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 12 maja 2016 r., IV CSK 510/15).

Prawo to, jako powstałe z mocy prawa objęte jest działaniem art. 7 pkt 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (jedn. tekst: Dz. U. z 2013 r., poz. 707 ze zm.). Obliguje wobec każdorazowego właściciela nieruchomości, na których posadowione są urządzenia przesyłowe, do znoszenia ich istnienia, jak również uprawnia każdorazowego właściciela urządzeń do korzystania z nieruchomości w odpowiednim zakresie.

Z tych względów, na podstawie art. art. 398¹⁴ k.p.c., orzeczono, jak w sentencji.

db